

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Josefa Baxy a JUDr. Lenky Kaniové v právní věci **žalobce M. H.**, zastoupeného Mgr. Martou Hrubešovou, advokátkou se sídlem Národní 3003, 407 47 Varnsdorf, proti **žalované České správě sociálního zabezpečení,** Křížová 25, Praha 5, o době a rozsahu péče muže o dítě ve věku do čtyř let, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze dne 6. 2. 2002, č. j. 1 Cao 2/2002 - 42,

takto:

I. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 2. 2002, č. j. 1 Cao 2/2002 - 42, a rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 10. 2001, č. j. 15 Ca 338/01 - 33, **se zrušují.**

II. Věc **se vrací** Krajskému soudu v Ústí nad Labem k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím Okresní správy sociálního zabezpečení v Děčíně ze dne 28. 6. 2001, č. j. POD 20/2001/DZ/Če, bylo rozhodnuto, že žalobce nelze v době od 1. 4. 1996 do 8. 2. l998 považovat za osobu pečující o dítě ve smyslu § 5 odst. 1 písm. r) zákona č. 155/1995 Sb. Žalovaná rozhodnutím ze dne 14. 8. 2001, č. j. DP/2220/01, odvolání žalobce zamítla a rozhodnutí Okresní správy sociálního zabezpečení v Děčíně ze dne 28. 6. 2001 potvrdila. Žalovaná rozhodnutí odůvodnila tím, že na základě § 5 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. se muž považuje za osobu uvedenou v odstavci 1 písm. r) jen pokud podal přihlášku k účasti na pojištění nejpozději do dvou let po skončení péče o dítě, žalobce však přihlášku a návrh na zahájení řízení podal po uplynutí zákonem stanovené lhůty.

Proti rozhodnutí žalované podal žalobce dne 14. 9. 2001 opravný prostředek ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. V něm namítal nezákonnost napadeného rozhodnutí, která podle něho spočívala v tom, že v rozporu s § 3 odst. 2 správního řádu nebyl pracovníky Okresní správy sociálního zabezpečení poučen o tom, jak má správně ve věci postupovat, a v důsledku toho podal žádost (přihlášku k účasti na pojištění) opožděně. Dále namítal, že ustanovení § 5 zákona č. 155/1995 Sb., které považuje muže za osobu uvedenou v odstavci 1 písm. r) pouze v případě, že podal přihlášku k účasti na pojištění nejpozději do dvou let od skončení péče o dítě, je diskriminující vůči mužům a odporuje Listině základních práv a svobod, zejména proto, že ženy žádnou lhůtou omezeny nejsou a má proto za to, že uvedené ustanovení by mělo být zrušeno. O dítě v uvedené době prokazatelně pečoval, nebyl zaměstnán a ani nevykonával svou podnikatelskou činnost.

Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 18. 10. 2001, č. j. 15 Ca 338/01 - 33, napadené rozhodnutí žalované potvrdil. Vzal za prokázané, že žalobce podal přihlášku k účasti na důchodovém pojištění dne 21. 6. 2001 a jeho péče o dítě do věku čtyř let trvala od 1. 4. 1996 do 8. 2. 1998. Zákon č. 155/1995 Sb. v § 5 odst. 3 větě druhé stanoví u mužů vedle péče o dítě ještě další podmínku, spočívající v podání přihlášky k účasti na důchodovém pojištění v zákonem stanovené lhůtě. Nezbytnost splnění i této podmínky soud (bez bližší argumentace) nepovažoval za diskriminační a není podle něho ani podstatné, z jakých důvodů žalobce tuto podmínku nesplnil.

V odvolání žalobce, shodně jako v opravném prostředku, namítal, že mělo být přihlédnuto k tomu, že žádost podal opožděně v důsledku nesplnění povinnosti pracovníků správního orgánu a opět namítal že ustanovení § 5 zákona č. 155/1995 Sb. je vůči mužům diskriminující. Opětovně poukazoval i na to, že v předmětné době o dítě prokazatelně pečoval, nebyl zaměstnán a ani nevykonával svou podnikatelskou činnost a pobíral rodičovský příspěvek.

Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 6. 2. 2002 rozsudek krajského soudu potvrdil. Dospěl k závěru, že soud prvního stupně zjistil skutkový stav v dostatečném rozsahu a vyvodil z něho i správné právní závěry, s nimiž se odvolací soud ztotožnil. Ustanovení § 5 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., podle něhož se muž považuje za osobu uvedenou v odstavci 1 písm. r) citovaného zákona jen pokud podal přihlášku k účasti na pojištění nejpozději do dvou let od skončení péče o dítě, je zcela jednoznačné a zákon z něho nepřipouští žádnou výjimku. Námitkou tvrzené diskriminace se soud v odůvodnění rozhodnutí nezabýval.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce (dále též „stěžovatel“) dovolání, s tím, že rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Shodně jako v opravném prostředku i v odvolání namítá, že ustanovení § 5 zákona č. 155/1995 Sb. je diskriminující vůči mužům a tím, že ženy žádnou lhůtou omezeny nejsou, odporuje toto ustanovení čl. 1 Listiny základních práv a svobod; i pokud by takový rozpor nebyl, byla by zde nerovnost v právech mezi muži a ženami, protože příslušné orgány nemají v této otázce výslovnou poučovací povinnost a muži, kteří jsou stále v péči o dítě spíše výjimkou, se nemohou o této propadné lhůtě dozvědět.

Žalobce se k dovolání nevyjádřil.

Nejvyšší soud s ohledem na změnu právní úpravy dovolání postoupil podle § 129 odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále též „s. ř. s.“),

věc Nejvyššímu správnímu soudu k dokončení řízení, a to podle ustanovení části třetí hlavy třetí dílu prvního tohoto zákona - tedy k dokončení řízení podle ustanovení upravujících kasační stížnosti.

Předpokladem pro dokončení řízení je zjištění, zda dovolání bylo včasné a přípustné podle občanského soudního řádu, ve znění účinném v době jeho podání, a současně, zda je přípustné i z hlediska podmínek a náležitostí stanovených soudním řádem správním pro kasační stížnost. Dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě, bylo přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., obsahovalo náležitosti podle § 241a odst. 1 o. s. ř. a důvody odpovídaly § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Z hlediska podmínek pro podání kasační stížnosti jsou namítány důvody odpovídající § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Věc tedy lze projednat jako kasační stížnost.

Kasační stížnost je důvodná.

Nejvyšší správní soud při projednávání věci zaujal názor, že ustanovení § 5 odst. 3 věta druhá a třetí zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a dále ustanovení § 6 odst. 4 písm. a) bod 11 a § 85 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, jichž je třeba ve věci použít, jsou v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, pokud stanoví, že muž se považuje za osobu pečující o dítě ve věku do čtyř let nebo o dítě ve věku do 18 let, je-li dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči, jen pokud podal přihlášku k účasti na pojištění nejpozději do dvou let od skončení péče o dítě a dobu péče o dítě muž prokazuje rozhodnutím okresní správy sociálního zabezpečení o době a rozsahu této péče.

O neústavnosti platného zákona si Nejvyšší správní soud nemohl učinit právní závěr sám, protože je jím vázán. Usnesením ze dne 23. 6. 2004, č. j. 1 Ads 1/2003 - 61, řízení přerušil a předložil věc Ústavnímu soudu s návrhem na zrušení předmětných ustanovení. Ústavní soud nálezem ze dne 6. 6. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 42/04 ustanovení § 5 odst. 3 věty druhé a třetí zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 6 odst. 4 písm. a), bodu 11 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, v částech vyjádřených slovy „péče muže o dítě ve věku do čtyř let, péče o dítě ve věku do 18 let, je-li dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči“ a slovy „tyto děti a“ zrušil dnem 1. července 2007. Nález Ústavního soudu byl dne 16. 8. 2006 vyhlášen pod č. 405/2006 Sb.

Nejvyšší správní soud při rozhodování o kasační stížnosti vycházel z následujících skutečností, úvah a závěrů:

V době vydání mělo rozhodnutí žalované i správního orgánu prvního stupně o tom, že z důvodu marného uplynutí lhůty k podání přihlášky k účasti na pojištění, nelze na stěžovatele pohlížet jako na osobu v době od 1. 4. 1996 do 8. 2. 1998 pečující o dítě ve smyslu § 5 odst. 1 písm. r) zákona č. 155/1995 Sb., formální oporu v ustanovení § 5 odst. 3 věty druhé cit. zákona; z charakteru správního soudnictví vyplývalo (v dnešní právní úpravě je již i výslovně zakotveno v § 75 odst. 1 s. ř. s.), že soud při přezkumu vychází ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodnutí a s týmž skutkovým a právním stavem pak i Nejvyšší správní soud při rozhodování o kasační stížnosti poměřuje zákonnost kasační stížností napadeného soudního rozhodnutí. Tento kasační princip přezkumu napadeného rozhodnutí je však neudržitelný tam, kde v projednávané věci z vlastní iniciativy

soudu či dokonce na základě důvodné námitky účastníka řízení dojde postupem, který předpokládá § 48 odst. 1 písm. a) s. ř. s., ke zrušení zákonného ustanovení, podle něhož měla být zákonnost vydaného rozhodnutí přezkoumávána, z důvodu jeho protiústavnosti.

Jak vyplývá z odůvodnění uvedeného nálezu Ústavního soudu, byl v intencích návrhu Nejvyššího správního soudu v ustanovení § 5 odst. 3 větě druhé zákona č. 155/1995 Sb. (větě třetí a dále v části souvisejícího ustanovení § 6 odst. 4 písm. a), bodu 11 zákona č. 582/1991 Sb.) shledán rozpor s čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve vztahu k čl. 30 odst. 1 Listiny. Ústavní soud dospěl k závěru, že předmětným ustanovením není respektován požadavek poskytnutí stejných práv za stejných podmínek, neboť zákonodárce bez ústavně akceptovatelných důvodů znevýhodnil ty subjekty, které, i když o dítě fakticky pečovaly, se mohou lehce ocitnout v situaci, kdy - ač jinak zákonné podmínky splňují - nebudou pojištění účastny na rozdíl od subjektů nacházejících se ve stejné situaci.

V předmětné věci je dokončováno řízení o kasační stížnosti (dovolání) proti rozsudku Vrchního soudu v Praze o odvolání proti rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, které shodně shledaly zákonným rozhodnutí žalované, vydané na základě ustanovení zákona, jež sice bylo v době jeho vydání i přezkoumávání soudy ve správním soudnictví účinné, avšak jehož zrušení je z iniciativy kasačního soudu dosaženo pro rozpor s Ústavou. Ačkoliv k prohlášení o protiústavnosti došlo až po vydání přezkoumávaného rozsudku Vrchního soudu, jemu předcházejícího rozsudku krajského soudu i rozhodnutí správních orgánů obou stupňů, navíc toto ustanovení Ústavní soud zrušil až s účinností od 1. 7. 2007, je zjevné, že dotčené ustanovení § 5 odst. 3 věty druhé zákona č. 155/1995 Sb. (a související ustanovení) vykazovalo znaky protiústavnosti již v době, kdy správní orgány ve věci rozhodovaly a totéž platí i o době, kdy soudy ve správním soudnictví posuzovaly zákonnost jejich rozhodování. Rozhodnutí správních orgánů a následně i rozhodnutí soudů ve správním soudnictví, pokud tato rozhodnutí shledala zákonnými, tak byla v rozporu s právním předpisem vyšší síly - Listinou základních práv a svobod.

Jestliže Ústavní soud se vyslovil nálezem o neústavnosti předmětných ustanovení, Nejvyšší správní soud v řízení o kasační stížnosti musí z tohoto nálezu Ústavního soudu vycházet, neboť jinak by popřel smysl zákonného postupu podle § 48 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 120 s. ř. s. Neúčinnost rozhodnutí po vydání nálezu Ústavního soudu ve smyslu § 71 odst. 2, 3, 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, se podle názoru soudu vztahuje jen na rozhodnutí, která nebyla napadena u soudu, a o nichž tedy neprobíhá přezkumné řízení, popř. řízení o kasační stížnosti.

Pokud tedy stěžovatel napadl kasační stížností (dovoláním) rozsudek Vrchního soudu v Praze, potvrzující rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, tato rozhodnutí soudů shledala zákonnými rozhodnutí správních orgánů opírající se o ustanovení, které bylo v průběhu řízení o kasační stížnosti prohlášeno Ústavním soudem za protiústavní, nelze kasační stížnost zamítnout z formálně právního důvodu, spočívajícího v tom, že právní úsudek soudů má zákonnou oporu, jestliže v době rozhodnutí žalované bylo užité ustanovení součástí právního řádu a nepřihlížet k tomu, že bylo v rozporu s předpisem vyšší právní síly.

Nejvyšší správní soud proto shledal kasační stížnost (dovolání) důvodnou a napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 2. 2002 i rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 10. 2001 podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm krajský soud, vázán právním názorem vysloveným v tomto

rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), rozhodne též o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 23. srpna 2006

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu